

ANÀLISI DE LA PRODUCTIVITAT CIENTÍFICA DE LA REVISTA ARXIUS DE CIÈNCIES SOCIALS (2011-2021): AUTORIES, GÈNERE, COL·LABORACIÓ I TENDÈNCIES D'INVESTIGACIÓ

CLARA CHE TÓRTOLA

ASSOCIACIÓ VALENCIANA DE SOCIOLOGIA (AVS)

DAYANA ARTETA MOLINA

DOCTORANDA AL PROGRAMA DE DOCTORAT EN CIÈNCIES SOCIALS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

VÍCTOR AGULLÓ CALATAYUD

DEPARTAMENT DE SOCIOLOGIA I ANTROPOLOGIA SOCIAL.

UNIVERSITAT DE VALÈNCIA.

R E S U M

S'ANALITZA LA INVESTIGACIÓ DIFOSA EN LA REVISTA ARXIUS DE CIÈNCIES SOCIALS EN EL PERÍODE (2011-2021). LA REVISTA HA PUBLICAT 240 TREBALLS DISTRIBUÏTS EN 21 EXEMPLARS, EN ELS QUALS ELS HÒMENS HAN SIGNAT UN 58,62% DELS ARTICLES PER UN 41,38% DE LES DONES. PEL QUE FA A LA PARTICIPACIÓ INSTITUCIONAL, S'HAN IDENTIFICAT UN TOTAL DE 166 INSTITUCIONS DIFERENTS, PROP DE LA MEITAT D'ELLES (44,58%) INTERNACIONALS, PODENT-SE DESTACAR LES INSTITUCIONS FRANCESSES, ARGENTINES I BRASILERES. L'ANÀLISI DE LA COL·LABORACIÓ CIENTÍFICA MOSTRA UNA CREIXENT TENDÈNCIA A LA INVESTIGACIÓ COL·LABORATIVA. RESPECTE A LA LLENGUA DE PUBLICACIÓ, S'OBSERVA UN CLAR DOMINI DEL CASTELLÀ (78,3%), SEGUIDA DEL VALENCIÀ I L'ANGLÈS. FINALMENT, LES TENDÈNCIES D'INVESTIGACIÓ ES FOCALITZEN MAJORITÀRIAMENT AL VOLTANT DE LA SOCIOLOGIA DEL TREBALL, L'EDUCACIÓ, EL MEDI AMBIENT I LES MIGRACIONS. LA COMPARATIVA ENTRE EL PERÍODE DE LA REVISTA DE 1997 A 2010 I L'ACTUAL, MOSTRA, EN TRETS GENERALS, COM LA REVISTA *ARXIUS DE CIÈNCIES SOCIALS* ESDEVÉ MÉS ACTIVA, COL·LABORATIVA, GLOBAL I FEMENINA.

PARAULES CLAU

HISTÒRIA DE LA SOCIOLOGIA, ANÀLISI BIBLIOGRÀFICA, SOCIOLOGIA VALENCIANA, TENDÈNCIES INVESTIGACIÓ, PUBLICACIONS ACADÈMIQUES, SOCIOLOGIA DE LA SOCIOLOGIA.

RECEPCIÓN: ABRIL 2022
ACEPTACIÓN: MAYO 2022

INTRODUCCIÓ

La revista *Arxius de Ciències Socials* es va crear l'any 1997 al Departament de Sociologia i Antropologia Social de la Universitat de València. Enguany es compleix el seu 25 aniversari sent una de les principals revistes referents de la divulgació acadèmica de la Sociologia a l'Estat espanyol. Arribats a aquest punt estímem que és un bon moment per fer balanç del seu recorregut històric així com els seus reptes de futur. No debades, és una de les revistes deganes en l'ecosistema de publicacions científiques valencianes de Sociologia juntament amb *OBETS-Revista de Ciències Socials*, *Quaderns de Ciències Socials*, *Disjuntiva: Crítica de les Ciències Socials*, *CEIR (Creativity and Educational Innovation Review)*, *Debats-Revista de Cultura, Poder i Societat*, *Asparkia: investigació feminista* o *Recerca: revista de pensament i anàlisi*.

D'uns anys ençà, assistim a un creixent interès acadèmic i investigador per conèixer la producció acadèmica de la Sociologia valenciana i espanyola. En eixe sentit, l'any 2011 els investigadors Víctor Agulló i Gregorio González van fer un recorregut històric, bibliomètric i de contingut de la revista *Arxius de Ciències Socials* abastant el període 1997-2010. Al següent article, prenent de referència aquest estudi, es pretén afegir i actualitzar una anàlisi bibliomètrica i temàtica de la revista del 2011 fins a l'actualitat, tot i contextualitzant i interpretant la producció científica publicada en *Arxius* aquests darrers anys. Així, seran objecte d'estudi al següent article el nombre de treballs realitzats, la seua autoria -sexe i número autories-, la llengua emprada en la publicació, la filiació institucional i les temàtiques investigadores. Per a això, s'ha introduït la informació bibliogràfica sobre autories i institucions signants de tots els treballs publicats en la revista al llarg del període 2011-2021 en una base de dades relacional. A continuació es presenten els resultats més rellevants de l'anàlisi quantitativa efectuada i, seguidament, en l'apartat de discussió, es compararan ambdós períodes per tal d'analitzar els canvis i les continuïtats a la revista des d'una mirada retrospectiva.

PRODUCTIVITAT CIENTÍFICA DE LA REVISTA: AUTORIES, SEXE, LLENGUA, COL·LABORACIÓ CIENTÍFICA I PARTICIPACIÓ INSTITUCIONAL.

Arxius ha publicat 240 treballs entre 2011 i 2021, distribuïts en 21 exemplars (taula 1). Així, s'han identificat un total de 439 signatures de les quals 251 (58,62%) pertanyen a hòmens i 188 (41,38%) a dones. Les dades palesen que estem a vora vuit unitats percentuals d'assolir la paritat en les publicacions.

Taula 1. Distribució anual del nombre de treballs i de signatures d'homes i dones que han participat en la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021).

Any	Treballs	Número d'exemplars	Número de firmes totals	Firmes homes	%	Firmes dones	%
2011	19	2	44	26	59,09	18	40,91
2012	18	2	36	24	66,67	12	33,33
2013	17	2	24	13	54,17	11	45,83
2014	25	2	39	25	64,10	14	35,90
2015	26	2	52	30	57,69	13	42,31
2016	24	2	43	11	25,58	32	74,42
2017	20	2	29	27	93,10	2	6,90
2018	23	2	48	32	66,67	16	33,33
2019	23	2	52	21	40,38	31	59,62
2020	20	1	31	19	61,29	12	38,71
2021	25	2	41	23	56,10	18	43,90
Total	240	21	439	251	58,62	188	41,38

Font: elaboració pròpia

Respecte de la llengua de publicació (taula 2), s'observa un clar domini del castellà, ja que 188 articles (78,3%) han sigut redactats en aquesta llengua, enfront de 38 articles (15,8%) publicats en valencià, mentre gairebé

no es significativa la presència de l'anglès, amb només deu treballs (4,2%) o el portuguès únicament amb quatre articles (1,7%).

Taula 2. Llengua de publicació dels articles de la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021).

Llengua	Articles	%
Castellà	188	78,3
Valencià	38	15,8
Anglès	10	4,2
Portuguès	4	1,7

Font: elaboració pròpia

Pel que fa a la col·laboració científica, un total de 127 treballs (52,92%) han sigut realitzats per un sol autor/a, 70 treballs (29,17%) compten amb dos autories, 23 (9,58%) han estat signats per tres autors mentre 20 articles (8,33%) han estat signats per més de tres autors (taula 3). Tot plegat, hom pot afirmar que prop de la meitat dels articles de la revista (47,08%) han estat escrits en col·laboració.

Taula 3. Número de signatures per article de la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021).

Signatures	Total	%
Una	127	52,92
Dos	70	29,17
Tres	23	9,58
Més de tres	20	8,33

Font: elaboració pròpia

Si posem ara el focus en la filiació institucional de les autories, la principal participació correspon a la *Universitat de València*, amb 133 treballs. A continuació, molt lluny, se situa la *Universitat de Barcelona* amb 22 treballs pels 10 de la *Universidad de Murcia*. Seguidament, amb 5 treballs, trobem a la *Universitat d'Alacant*, *Autònoma de Barcelona*, *Complutense de Madrid*, *Pablo de Olavide* i *Federal da Paraíba* (Brasil). Altres cinc institucions reuneixen 4 treballs, quatre institucions compten 3 treballs, vint institucions han signat 2 treballs i, finalment, 128 institucions han participat en un

únic treball (taula 4). En conjunt s'observa que han participat un total de 166 institucions en el període analitzat. Tot i que la majoria d'institucions són espanyoles, han publicat a la revista autors i autores pertanyents a 74 institucions internacionals d'un total de 15 països destacant: 17 franceses, 13 argentines, 11 brasileres, 9 italianes, 6 mexicanes o 4 portugueses (taula 5).

Taula 4. Llista d'institucions més productives dels treballs publicats en la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021)

Institució	Nombre de treballs
Universitat de València	133
Universitat de Barcelona	22
Universidad de Murcia	10
Universitat d'Alacant	5
Universitat Autònoma de Barcelona	5
Universidad de Buenos Aires (Argentina)	5
Universidad Complutense de Madrid	5
Universidad Pablo de Olavide	5
Universidade Federal da Paraíba (Brasil)	5
Universidad Autónoma de Madrid	4
Universidad de Castilla la Mancha	4
Universidad a Distancia de Madrid	4
Universidad Nacional de Córdoba (Argentina)	4
Universidad Nacional de Río Negro (Argentina)	4
Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED)	3
Eixam Estudis Sociològics	3
Universidad Europea	3
Universidad Nacional de San Martín (Argentina)	3
20 institucions amb dos treballs	40
128 institucions amb un treball	128
Total	395

Font: elaboració pròpia

Taula 5. Número d'institucions més productives per país que han publicat a la revista Arxius de Ciències Socials (2011-2021)

País	Número d'institucions
França	17
Argentina	13
Brasil	11
Itàlia	9
Mèxic	6
Portugal	4
Alemanya	3
Estats Units d'Amèrica	3
Colòmbia	2
Austràlia	1
Equador	1
Grècia	1
Irlanda	1
Polònia	1
Suïssa	1
Total	74

Font: elaboració pròpia

Discussió

A continuació desenvolupem una anàlisi per tal de constatar els canvis o l'estatisme de la producció acadèmica en aquesta revista. *Arxius de Ciències Socials* es va crear amb l'objectiu d'enriquir l'espai públic a través del judici i la discussió crítica, establint l'agenda acadèmica (Ariño, 1997). Ara bé, és també el propi context social; moviments, problemàtiques, canvis, interessos, etc. els qui, en certa mesura, determinen les temàtiques dels treballs així com la seua pertinència i rellevància, la llengua, les autories, col·laboracions o, fins i tot, la pròpia quantitat d'articles realitzats.

A partir d'ací, en primer lloc cal destacar l'augment pel que fa a la producció científica de la revista atès que s'ha passat d'una mitjana de 5,6 treballs per exemplar a una de 11,43, és a dir, més del doble. Aquestes dades van en el mateix sentit, i fins i tot superen, les troballes obtingudes pels investigadors Evaristo Jiménez-Contreras i Rafael

Ruiz-Pérez (2021) referides al període 2010-2018. Així mateix cal saludar molt positivament l'increment que ha experimentat la presència de les dones en la revista que ha augmentat en més d'un 8% entre els períodes analitzats (taula 6). Aquests resultats són consistents amb els reportats per la investigadora Ana Fernández-Zubieta (2021) que ha estudiat aquesta evolució entre 1981-2016 així com amb l'estudi de González-Alcaide *et al.* (2009) referit al període 2001-2005 que ja albirava en aquesta mateixa línia. Ara bé, seria desitjable de cara al futur que aquesta tendència es consolidara fins a abastar la desitjada paritat. Estimem, a més a més, que seria interessant aprofundir en els estudis que identificaren o abordaren l'existència de limitacions o barreres discriminatòries en les publicacions acadèmiques de les dones a l'àmbit acadèmic i investigador (González *et al.*, 2009).

Taula 6. Comparativa de la participació per sexes en la revista Arxius de Ciències Socials (1997-2021).

Sexe	1997-2010	2011-2021
	%	%
Homes	67,22	58,62
Dones	32,78	41,38

Font: elaboració pròpia

Una anàlisi de la llengua de publicació (taula 7) desvela que no hi ha canvis significatius. L'espanyol continua sent la llengua predominant de la revista amb vora 8 de cada 10 articles publicats en aquesta llengua. El valencià es manté en valors molt semblants tot i un lleuger retrocés mentre l'anglès puja una miqueta passant del 3,34% al 4,2% i per últim saludar també l'aparició del portuguès amb uns pocs articles fruit dels vincles acadèmics i investigadors abans reportats amb Portugal i, molt especialment, el Brasil. De cara al futur, potser, tot i la dificultat que això comportaria, es podria contemplar la traducció del global dels articles a les dues llengües cooficials del territori sense perdre de vista l'anglès.

Ara bé, un altre aspecte positiu que cal ressaltar és que es manté la presència del valencià en la revista amb un 15,8% dels treballs. En qualsevol cas, caldria no defallir i seguir fomentant la utilització del valencià com a

idioma vehicular de difusió del coneixement científic enfront de l'hegemonia, i per tant l'empobriment que comporta la utilització únicament del castellà o de l'anglès (Gingras, 1984).

Taula 7. Comparativa de la llengua de publicació en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1996-2021).

Llengua	1996-2010	2011-2021
	%	%
Castellà	79,52	78,3
Valencià	17,14	15,8
Anglès	3,34	4,2
Portugués	-	1,7

Font: elaboració pròpia

En relació amb la col·laboració científica hom pot constatar un notable canvi pel que fa als patrons de publicació atès que cada vegada hi ha més articles publicats en col·laboració (taula 8). Així, si en el període 1996-2010 tres de cada quatre articles es signaven de manera individual aquesta xifra s'ha escurçat i en l'actualitat estem a prop d'un empat tècnic entre ambdues modalitats. Els articles publicats en col·laboració gairebé suposen ja la meitat del conjunt en una tendència que va *in crescendo*. Per tant, la tasca investigadora perd progressivament el seu caràcter individualitzat o artesanal per a convertir-se en un treball grupal i col·laboratiu. D'una manera o d'un altra, els resultats són consistents amb els reportats en altres investigacions similars referides al context espanyol (Fernández-Zubieta, 2021; Jiménez-Contreras i Ruiz-Pérez, 2021).

Taula 8. Comparativa del número de signatures per article de la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021).

Signatures	1997-2010	2011-2021
	%	%
Una	75,24	52,92
Més de dos	24,76	47,08
Total	100	100

Font: elaboració pròpia

Com a aspectes positius en relació amb la participació institucional en la revista, cal ressaltar que encara que la publicació ha servit de manera important com a canal de difusió de l'activitat investigadora de l'organisme editor d'aquesta, d'uns anys a aquesta part, presenta una notable pluralitat dins del panorama estatal i, fins i tot internacional; sent doncs destacable el creixent grau d'obertura de la revista. Ara bé, després dels professionals de la *Universitat de València*, a continuació se situen investigadors d'institucions pertanyents a territoris fronterers amb el País Valencià com ara Catalunya (*Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona*, entre d'altres), la Regió de Murcia o Castella la Manxa. Les institucions madrilenyes romanen en posicions davanteres fet que cal posar-ho, una vegada més, en relació amb el procés històric d'institucionalització acadèmica de la Sociologia a Espanya, que ha girat al voltant de les universitats de les dos capitals espanyoles, Madrid i Barcelona (Rodríguez, 1993; Rodríguez Morató, 2006) si bé la presència d'institucions radicaes a la capital d'Espanya perden una miqueta de força en relació amb els inicis de la revista. Sorpren però la baixa participació o contactes entre la *Universitat de València* amb les altres universitats públiques valencianes on s'imparteix Sociologia: *Universitat Jaume I de Castelló* i, molt especialment, la *Universitat d'Alacant*. Ara bé, tant l'Associació Valenciana de Sociologia (AVS) com el *Col·legi de Politologia i Sociologia de la Comunitat Valenciana* acaben de renovar llurs equips directius i estan treballant per tal de redreçar aquesta situació tot i apostant per l'enfortiment i consolidació de vincles acadèmics i investigadors del conjunt del territori valencià. Al gener del 2023 es celebrara el II Congrés Valencià de Sociologia organitzat per la AVS on es podrà constatar aquest canvi de tendència pel que fa a la col·laboració entre institucions valencianes. De manera paral·lela i complementària, la recentment creada *Associació Divulgativa de Ciències Socials: La Comarca Científica* també està treballant en aquest direcció.

D'altra banda, cal posar en valor la multiplicació dels contactes amb institucions estrangeres el que dona compte de la vitalitat de la disciplina de la Sociologia en l'actualitat així com el seu caràcter global i comparatiu. Cal doncs ressaltar positivament els vincles amb dos grans àmbits geogràfics: la Unió Europea (especialment

França, Itàlia i Portugal) així com Amèrica Llatina (Argentina, Brasil i Mèxic). Uns contactes ja existents en el passat (Durán, 2001) que desitgem que es puguin continuar enfortint en el futur abastant igualment més països i àmbits geogràfics.

Finalment, en relació amb els àmbits temàtics, l'amplitud de temes abordats en la revista *Arxius de Ciències Socials* reflecteix que es diversifica la producció intel·lectual entre diverses àrees, tot i que cal destacar, molt especialment, les següents: Treball, Educació, Medi Ambient, Migracions, Metodologia, Cultura i Gènere. Tanmateix, malgrat l'augment experimentat, convenim amb Fernández-Zubieta (2021) que a Espanya no hi ha gaire anàlisis longitudinals sobre el pes de les publicacions científiques en Sociologia que ens permeten establir unes pautes rellevants d'especialització.

Taula 9. Temàtiques tractades a les publicacions de la revista *Arxius de Ciències Socials* (2011-2021)

Temàtics	
Sociologia del Treball	63
Sociologia de l'Educació	28
Sociologia i Medi Ambient	21
Sociologia de les Migracions	18
Metodologia	15
Sociologia de la Cultura	14
Sociologia del Gènere	14
Sociologia Analítica	10
Sociologia de les Famílies	10
Moviments Socials, acció col·lectiva i canvis socials	9
Xarxes Socials	9
Sociologia de la Comunicació i el Llenguatge	8
Teoria Sociològica	8
Sociologia de les Emocions	7
Sociologia Urbana	6
Southern European Societies	4
Sociologia de la Salut	4
Sociologia de l'Esport	4
Desigualtat i Estratificació Social	3
Estudis de la Joventut	2

Sociologia de la Alimentació	2
Sociologia Econòmica	2
Sociologia Jurídica i Criminologia	2
Sociologia Rural	2
Discapacitat i Societat	1
Estudis Internacionals, Estudis de Àrea i Globalització	1
Sociologia comparada entre Europa i Amèrica Llatina	1
Sociologia de la Població i la Demografia	1
Sociologia de las Organitzacions	1
Sociologia de las Sexualitats	1
Sociologia Política	1

Font: elaboració pròpia

Nota: Per a l'anàlisi de les temàtiques d'investigació, s'ha agafat de referència els comitès de recerca de la FES, assignant a cada article un màxim de 2 temes.

D'altra banda, *Arxius* ha rebut 78 cites entre 2011 i 2020 segons l'índex de cites Dialnet Métricas (taula 10), el que palesa que la revista té encara marge de millora entre la comunitat investigadora.

Taula 10. Principals indicadors bibliomètrics dels treballs publicats en la revista *Arxius de Ciències Socials* (1997-2009) i (2011-2020)

Indicador	1997-2009	2011-2020
Articles Publicats	183	215
Número de cites	30	78
Cites per article	0,16	0,12
Índex de coautoria	1,4	1,81
Posició revista (2000-2009)/2021	25 (de 83)	54 (de 73)
Índex h (2021)	-	9
Impacte 2021 (Dialnet métricas)	-	0,13

Fonts: In-Recs. *Índice de Impacto Revistas Españolas de Ciencias Sociales. Sociología*. Disponible en: <http://ec3.ugr.es/in-recs/acumulados/Sociologia-5.htm> per al període 1997-2009 i Dialnet métricas per al període 2011-2020. Disponible en: <https://dialnet.unirioja.es/metricas/idr/revistas/8537>

Les dades mostren que la publicació està consolidada i compta amb un destacat grau d'acceptació que la fa atractiva per a la seua lectura i publicació. Nogensmenys, cal assenyalar com a limitació d'aquest apartat el fet de la desaparició de l'In-Recs al 2009. Aquesta situació ha fet que s'agafe ara de referència Dialnet Métricas que, d'una manera o altra, ha pres el relleu, però sens dubte aquesta situació dificulta les possibles comparatives.

Ara bé, seguint els preceptes de l'*open-science* es poden descarregar de manera gratuïta tots els articles d'*Arxius de Ciències Socials* des del repositori institucional Roderic així com des de la base de dades Dialnet. Pel que fa a les al·mètriques en aquest mateix repositori compta amb 294 treballs (també s'inclouen les recensions de llibres) comptant amb un total de 83.983 descàrregues el que dona una mitjana de 285 descàrregues per treball. De cara al futur, a més de consolidar i eixamplar aquestes al·mètriques, tal vegada els majors reptes passen perquè la publicació siga indexada, no només en bases de dades espanyoles, sinó també en bases de dades internacionals, de caràcter multidisciplinari com ara *Scopus* o *Social Sciences Citation Index*.

Al remat, l'anàlisi sociològic de la creació i publicació de coneixement científic mostra -en aquest cas específic- l'estreta relació de la revista *Arxius de Ciències Socials* amb la realitat social que analitza, i amb els agents i les pràctiques que investiga. Aquesta investigació doncs, s'insereix dins del principi reflexiu de comprendre i manifestar les condicions socials de producció i validació del propi coneixement (Torres, 2021). És a dir, entendre el coneixement produït en un temps i en un espai determinat, alhora que s'analitzen els condicionaments socials que afecten aquesta producció científica. Finalment, convidem a que més companyes i companys incorporen a llurs pràctiques investigadores aquest exercici de reflexitat sobre la producció substantiva de coneixement a les Ciències Socials.

BIBLIOGRAFIA:

AGULLÓ CALATAYUD, V. i GONZÁLEZ ALCAIDE, G. (2011). "La investigació sociològica valenciana a través de la revista *Arxius de Ciències Socials*". *Arxius de Ciències Socials*, 24: 135-146

ARIÑO, A. (1997). Los retos de la Sociología. *Arxius de Sociologia*, 1: 11-17.

DURÁN HERAS, M.Á. (2001). "La dimensión internacional de la Sociología española". *Revista Española de Sociología*, 1: 61-91.

FERNÁNDEZ ZUBIETA, A. (2021). La especialización de la Sociología Española (1981-2016): autorías, género y evolución de los grupos de trabajo en el congreso español de Sociología. En: *La Sociología en España. Diagnóstico y perspectivas de futuro*: 147-169. Federación Española de Sociología (FES) i Marcial Pons (Ediciones Jurídicas y Sociales).

GINGRAS, Y. (1984). "La valeur d'une langue dans un champ scientifique". *Recherches Sociographiques*, 25: 285-296.

GONZÁLEZ ALCAIDE, G; AGULLÓ CALATAYUD, V; VALDERRAMA ZURIÁN, J.C i ALEIXANDRE BENAVENT, R. (2009): "Participación de la mujer y redes de coautoría en las revistas españolas de Sociología", *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 126: 153-168.

IN-RECS (2010). Índice de Impacto. Revistas Españolas de Ciencias Sociales. Disponible en: <http://ec3.ugr.es/in-recs>

JIMÉNEZ CONTRERAS, E. i RUIZ PÉREZ, R. (2021). La internacionalización de la investigación sociológica española (2000-2018). En: *La Sociología en España. Diagnóstico y perspectivas de futuro*: 435-469. Federación Española de Sociología (FES) i Marcial Pons (Ediciones Jurídicas y Sociales).

RODRÍGUEZ, J.A. (1993). "La sociología académica". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas*, 64:175-99.

RODRÍGUEZ MORATÓ, A (2006). "Spanish academic publishing in Sociology: a critical view". *Internacional Sociology*, 21(3):335-348.

TORRES ALBERO, C. (2021). El valor de la reflexividad en la Sociología. En: *La Sociología en España. Diagnóstico y perspectivas de futuro*: 11-15. Federación Española de Sociología (FES) i Marcial Pons (Ediciones Jurídicas y Sociales).